

La convergència lingüística: possible retardador del procés de gramaticalització?

Linguistic convergence: a possible delayer of the grammaticalization process?

Cristina ILLAMOLA

Departament de Filologia Hispànica. Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació. Universitat de Barcelona

Data de recepció: 13 de juny de 2012

Data d'acceptació: 24 de setembre de 2012

RESUM

En diferents zones d'Hispanoamèrica, la substitució del futur sintètic en *-rá* (*cantaré, lloverá*) per la construcció *ir a* + INFINITIU (*voy a cantar, va a llover*) resulta cada vegada més evident (Bauhr, 1989; Troya, 1998; Almeida i Díaz, 1998; Blas Arroyo, 2005; Sedano, 2006). Si bé en les zones peninsulars monolingües aquesta substitució també es percep, sembla que en les zones bilingües on el castellà està en contacte amb el català la tendència és justament la contrària.

En aquest article es pretén verificar aquesta tendència tot partint de la hipòtesi que la construcció *ir a* + INFINITIU per expressar valors temporals prospectius es fa servir en menor grau, sobretot en els parlants amb el català com a L1. La justificació cal trobar-la en la influència del català sobre el castellà; concretament, en el paradigma verbal particular del català —confusió amb el passat perifràstic (*vaig cantar*) i esforç articulatori— i en el fet que *anar a* + INFINITIU no ha gramaticalitzat els mateixos valors que el castellà *ir a* + INFINITIU —manté els valors etimològics.

Per comprovar-ho, ens valdrem del corpus RESOL; un corpus de dades orals constituït per noranta-quatre entrevistes semidirigides realitzades a nens i nenes de 6è de primària, i novament quan cursaven 1r d'ESO, a escoles de Mataró i de Manlleu. Un cop analitzat el corpus, les dades revelen que, efectivament, en les zones bilingües, els informants amb el català com a L1 tendeixen a utilitzar la forma sintètica en major grau que la forma analítica. En canvi, els parlants que tenen el castellà com a L1 fan servir majoritàriament la perífrasi *ir a* + INFINITIU, tot i que aquest ús no és tan profús com en la resta de zones monolingües peninsulars.

En definitiva, el fet de tenir el català com a L1 sembla ser un dels factors que condiciona o determina la proliferació de la construcció *ir a* + INFINITIU en el castellà parlat a Catalunya, però, alhora, la convergència de diferents factors lingüístics és el que condiciona l'ús particular d'aquesta perífrasi verbal en la zona analitzada.

PARAULES CLAU: convergència lingüística, gramaticalització, contacte de llengües, expressions de futur, català, castellà.

ABSTRACT

In different areas of Latin America, the tendency to substitute the synthetic future form in Spanish “-rá” (*cantaré, lloverá*) with the construction *ir a* + INFINITIVE (*voy a cantar, va a llover*) is becoming increasingly more evident (Bauhr, 1989; Troya, 1998; Almeida & Díaz, 1998; Blas Arroyo, 2005; Sedano, 2006). Although this trend can also be seen in monolingual regions of Spain, it appears that in the bilingual areas where Spanish is in contact with Catalan, the trend is quite the opposite.

This paper aims to confirm this trend, starting from the assumption that the periphrastic construction *ir a* + INFINITIVE to express prospective time values is used to a lesser extent, particularly among L1 Catalan speakers. This use is justified by the particular verbal paradigm of Catalan itself, such as confusion with the periphrastic past (*vaig cantar*) and the articulatory effort, as well as the fact that *anar a* + INFINITIVE has not grammaticalized the same values as *ir a* + INFINITIVE in Spanish but rather upholds its etymological values.

To analyse this, we use the RESOL corpora; a corpora of data consisting of 94 semi-structured oral interviews with sixth-grade children, and repeated interviews with the same children a year later, during their first year of secondary education, in the schools of Mataró and Manlleu. The data reveals that indeed, in bilingual areas, L1 Catalan informants tend to use the synthetic form to a greater degree than the analytical form. In contrast, L1 Spanish speakers chiefly use the construction *ir a* + INFINITIVE, although this use is not as predominant as it is in other monolingual areas of Spain.

In a word, having Catalan as L1 appears to be one of the primary factors that determine or hinder the spread of the *ir a* + INFINITIVE construction in the Spanish spoken in Catalonia; however, it is the convergence of several different linguistic factors that determines the particular use of this periphrastic verb form in the area described.

KEY WORDS: linguistic convergence, grammaticalization, language contact, future expressions, Catalan, Spanish.

1. INTRODUCCIÓ

Dos mesos abans del referèndum sobre l'Estatut d'autonomia (2006), els ciutadans de Catalunya vam rebre una carta signada per l'aleshores president de la Generalitat, Pasqual Maragall, en la qual se'ns convidava a exercir el nostre dret de vot. La carta estava escrita en les dues llengües oficials de Catalunya, en català i en castellà. A part de l'objectiu persuasiu principal, la missiva és interessant lingüísticament perquè reflecteix, tot i que en un context formal, un dels punts de divergència entre el sistema verbal del català i el del castellà, i que serveix ara de punt de partida d'aquest estudi.

FRAGMENT DE LA CARTA EN CATALÀ (12 DE MAIG DE 2006)	FRAGMENT DE LA CARTA EN CASTELLÀ (12 DE MAIG DE 2006)
<p>Ha arribat l'hora de la veritat per a l'Estatut de Catalunya. Després de dos anys de treball intens i de superar els tràmits parlamentaris, el proper mes de juny, els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya <u>tindrem</u> l'oportunitat de decidir sobre l'Estatut en referèndum. No ha estat gens fàcil, però ara ha arribat el moment de demostrar que ha valgut la pena l'esforç que s'ha fet. Els estatuts de 1932 i 1979 van significar l'inici de períodes creatius al nostre país. Amb l'Estatut de 2006 també <u>serà</u> així. Més i tot. I <u>suposarà</u> el més gran reconeixement de la nostra personalitat i la nostra identitat, des de fa segles. [...] És un Estatut per al futur. D'ara endavant <u>serà</u> una eina essencial per al nostre autogovern. D'aquí a pocs dies <u>rebreu</u> el text complet a casa vostra.</p>	<p>Ha llegado la hora de la verdad para el <i>Estatut</i> de Catalunya. Tras dos años de intenso trabajo y de superar los trámites parlamentarios, el próximo mes de junio, los ciudadanos y ciudadanas de Catalunya <u>vamos a tener</u> la oportunidad de decidir sobre el <i>Estatut</i> en referèndum. No ha sido fácil, pero ahora toca demostrar que merecía la pena el esfuerzo llevado a cabo. Los estatutos de 1932 y 1979 marcaron el inicio de periodos creativos en nuestro país. El <i>Estatut</i> de 2006 también lo <u>va a suponer</u>. Más aún, si cabe. Y <u>va a representar</u> el mayor reconocimiento jamás obtenido de nuestra personalidad y de nuestra identidad. [...] Es un <i>Estatut</i> para el futuro. De ahora en adelante se <u>convertirá</u> en la herramienta básica para nuestro autogobierno. En breve <u>recibirá</u> el texto en su domicilio.</p>

Si es contrasten les dues versions, sembla que existeix una diferència de recursos lingüístics en cadascuna de les dues llengües per a l'expressió d'un fet prospectiu, és a dir, futur. D'una banda, la versió en català es val exclusivament de la forma morfològica sintètica *-ré* o *-rà*: *tindrem l'oportunitat, serà, suposarà, rebreu*. Per l'altra, la versió en castellà, per referir-se a aquests mateixos esdeveniments, recorre a dos dels recursos lingüístics existents en aquesta llengua: la construcció analítica *ir a* + INFINITIU i la forma sintètica *-ré* o *-rá*¹ (*vamos a tener la oportunidad, va a suponer, va a representar, se convertirá, recibirá*).

Tant el català com el castellà, dins del seu ampli repertori d'estructures, disposen d'altres recursos específics per expressar la futuritat. D'una banda, en castellà, els parlants solen referir-se a aquests esdeveniments mitjançant la FS, el present o la forma perifràstica *ir a* + INFINITIU. En català, en canvi, el ventall es redueix a dues formes —present i FS—, ja que, tot i que existeix la construcció *anar a* + INFINITIU, paral·lela a *ir a* + INFINITIU, aquesta estructura no ha desenvolupat els mateixos valors (temporal i modals) que el castellà, tal com explicarem més endavant.

La primera dificultat que es planteja en aquest tipus d'anàlisi de la variació gramatical és la tipologia de llengües que es contrasten, que en aquest cas concret són dues llengües summament properes. Certament, la majoria de vegades la mateixa estructura derivada del llatí existeix en totes dues llengües; però, de vegades, la inexistència de

1. D'ara endavant ens referirem a la forma sintètica amb la sigla FS i a la forma analítica, amb FA.

certs usos en una de les llengües dóna com a resultat calcs de l'altra, de manera que s'obté un nou valor, inexistent inicialment, com dèiem. Durant força temps es va considerar que la interferència no afectava el nivell gramatical, ja que es pensava que era menys permeable que els nivells fònic o lèxic (Meillet, 1921: 82; Sapir, 1921 [1954]: IX). Més endavant, Weinreich (1953 [1996]: 29-31) va posar en dubte aquestes teories i afirmà que la interferència pot afectar tots els nivells lingüístics, però que depèn de la intensitat del contacte i del tipus de bilingüisme.

Tornant a l'exemple: la FS i la FA no són completament sinònimes en castellà, sinó que podem observar que els matisos semàntics i pragmàtics no són equivalents. Fixem-nos que el text en castellà fa servir la FA en la part del text on l'objectiu és instar, persuadir, convèncer el ciutadà perquè exerceixi el seu dret de vot; en canvi, quan ubica en el temps esdeveniments no relacionats amb l'exercici del vot, utilitza la FS. En català, en canvi, no es fa servir una construcció específica per afegir cap d'aquests valors modals al text, tot i que hi són igualment presents.

El fet que aquest fenomen s'insereixi en un context de convivència de llengües fa que ens preguntem si l'existència d'una forma més productiva per al futur en català pot condicionar d'alguna manera la distribució i l'ús de les formes de futur en el castellà parlat a Catalunya. Dit en altres paraules, el que es pretén és confirmar la hipòtesi de la influència del català sobre el castellà en l'expressió formal del futur, ja que sembla que a Catalunya la freqüència d'ús de la FS i de la FA en castellà per fer referència a accions prospectives és oposada a la tendència general d'aquesta llengua.

Existeixen diversos estudis que comparen la freqüència d'ús de la FS enfront de la FA a Espanya i a zones americanes (Miró i Pineda, 1990; Gómez Manzano, 1988; Almeida i Díaz, 1998; Troya, 1998; Sedano, 2006; Company, 2006; Melis, 2006: 875-968 —entre molts d'altres—). Tots aquests investigadors arriben a la conclusió que la FA es fa servir en major grau que la FS, i encara més pronunciadament a Hispanoamèrica que a la Península (vegeu la taula 1). Cal afegir també les diferències diafàsiques entre la FS i la FA que alguns autors observen en les seves zones d'estudi, com Almeida i Díaz (1998) a les Canàries, Gómez Manzano (1988) a Madrid i l'estudi de Miró i Pineda (1990) a Sevilla. Tots ells posen en relleu que la primera forma és més pròpia dels contextos formals i cultes i la segona, dels informals. Tot i que encara són pocs els estudis que contrasten la FS i la FA en les diferents zones bilingües peninsulars, cal destacar els treballs de Ramírez Parra i Blas Arroyo (2000) al País Valencià i Illamola (2008) a Catalunya.

Tot i que s'adueix que estem davant un fenomen bidireccional, en català els estudis sobre la variació en aquesta forma són gairebé inexistent; no obstant això, cal destacar el de Radatz (2003).

Així doncs, a partir del corpus oral del projecte RESOL, realitzat a més de noranta informants de dos municipis de Catalunya (Mataró i Manlleu), es pretén analitzar l'ús de la FS i de la FA amb l'objectiu de respondre a dues preguntes principals:

a) l'ús d'aquestes formes a Catalunya segueix la mateixa tendència que l'espanyol general, o, contràriament, es produeix un ús particular i diferent?

b) aquestes diferències que es detecten a Catalunya, tenen cap relació amb la L1 dels informants o amb el seu lloc de residència (Mataró i Manlleu)?

TAULA 1
Distribució de la FS i la FA en diferents zones castellanoparlants. Percentatges

Zona	Forma sintètica	Forma analítica
Rep. Dominicana	2	98
Xile	3,6	96,4
Rosario (Argentina)	20	80
Puerto Rico	21,8	78,2
Veneçuela	23,9	76,1
Mèxic	31,2	68,8
Madrid ²	42,9	57,1
Las Palmas (Canàries)	38,1	61,9

FONT: Troya (1998: 81).

En definitiva, la idea parteix del fet que, encara que en català també s'alternen les dues estructures —la forma morfològica i la construcció *anar a* + INFINITIU—, el menor rendiment de la perífrasi en català i, per tant, el seu menor grau de gramaticalització —només presenta els valors de finalitat, de conat i incoatiu—, sembla incidir no només en la freqüència d'ús de la perífrasi *ir a* + INFINITIU en castellà, sinó també en el seu ventall de valors.³

Per poder obtenir una completa explicació del particular ús de les formes verbals de futur en el castellà parlat a Catalunya, s'exposa, en primer lloc, una breu descripció del projecte RESOL, del qual s'ha pres la mostra de llengua oral que ara és objecte d'estudi. A continuació, es fa una descripció de la metodologia emprada per a la recollida de dades, i, en tercer lloc, es presenten els resultats obtinguts. Finalment, tanquem aquest treball amb unes conclusions sobre la validesa de la hipòtesi presentada en aquestes pàgines: el no avenç de la gramaticalització de valors de futur en la FA en el castellà parlat a Catalunya és degut al constant contacte entre català i castellà? Reformulant, el manteniment de la FS per expressar esdeveniments futurs, tendència inversa a la del castellà general, pot explicar-se per la influència del català sobre el castellà.

2. Tot i la diferència, cal recordar el que assenyalàvem de les diferències diafàsiques: l'estudi de Gómez Manzano (1988) ofereix dades de la parla culta a Madrid i l'estudi de Miró i Pineda (1990) a Sevilla conclou que, si bé en el nivell popular la perífrasi amb valor de futur s'utilitza de manera profusa, en el nivell culte aquesta forma disminueix considerablement a favor de la FS.

3. A més a més de la repercussió del català en l'escassa productivitat dels valors modals de la perífrasi en castellà, cal tenir en compte també que la proliferació de la construcció prospectiva *ir a* + INFINITIU en castellà es va desenvolupar de manera productiva durant el segle XIX, moment en què el contacte entre castellà i català comença a ser socialment més visible.

2. LES FORMES SINTÈTICA I ANALÍTICA, EN CATALÀ I EN CASTELLÀ

Moltes llengües del món posseeixen més d'una expressió per fer referència als esdeveniments futurs, però no són idèntiques en tots els sistemes ni s'utilitzen en els mateixos contextos ni tampoc amb la mateixa càrrega comunicativa (Bybee, Perkins i Pagliuca, 1994: 243-244). El castellà i el català són dues d'aquestes llengües i, tot i que són sistemes molt propers i amb estructures prospectives molt semblants, aquestes construccions no s'utilitzen de la mateixa manera i els seus matisos de significat varien en modificar el context en què s'insereixen.

Actualment, en català, el futur simple és la forma morfològica habitual per a l'expressió d'accions prospectives (*No li diré res, no pateixis*) i, com en moltes altres llengües romàniques, aquesta forma ha adquirit un valor modal, però en català els usos modals del futur simple són estrictament dialectals.⁴

Aquest fet cal atribuir-lo, sens dubte, a la necessitat de preservar el valor estrictament temporal, per tal com el català no disposa a hores d'ara d'una forma alternativa que pugui assumir aquesta funció en cas que el futur iniciés un procés progressiu de modalització. Notem que les construccions amb el verb *anar*, que s'utilitzen en altres llengües amb el valor temporal de posterioritat, resulten difícilment viables en català a causa de l'homofonia —o la quasihomofonia— que es produiria amb el pretèrit perfet perifràstic. (Pérez Saldanya, 1998: 294)

D'altra banda, *anar a* + INFINITIU és catalogada com a antinormativa quan no apareix en contextos de moviment (1), de finalitat (2), incoatiu (3) o de conat (4):

- (1) *Cada capvespre vaig al port.*
- (2) *Cada capvespre vaig a passejar (al port).*
- (3) *Me'n vaig a passejar una estona.*
- (4) *Ara anava a passejar una estona, però si vols t'espero i hi anem junts.*

Com s'aprecia, tots els exemples mantenen certa noció de moviment; noció que es perd en casos com *Anem a cedir la paraula (cedirem)* o *Els ecologistes estaven convençuts que la majoria els anava a votar (votaria)*, i que, per tant, són considerats incorrectes.⁵

4. Pérez Saldanya (1998: 293) documenta, d'una banda, l'ús modal sobretot en autors valencians: «Serà veritat que hem estat dèbils? [...] (Soldevila, *Valentina*, p. 34)». També és comú l'ús per formular asseveracions atemporals: «Naturalment, hi haurà gent que hi sortirà perdent (com són ara els importadors de productes alemanys o japonesos), però també hi ha gent que hi sortirà guanyant» (*Avui*, abril 1995). I d'altra banda, l'ús del futur amb valor interpersonal com a marcador de la modalitat imperativa en les comarques nord-occidentals del Segrià i les Garrigues: «pensaràs-hi, eh?»; «trauràs-t'ho tu mateixa, sents»; «quan hi tornis, fixaràs-t'hi, veuràs».

5. En gairebé totes les gramàtiques o manuals sobre la llengua catalana, apareix una referència a la interferència en català dels usos perifràstics del castellà en contextos modals. A tall d'exemple, citem

Així doncs, l'ús de la FA en contextos prospectius (**No li vaig a dir res, no pateixis*) representa un allunyament de la norma, d'aquí el seu menor ús. A més a més, sembla que aquesta construcció no ha desenvolupat els mateixos valors modals d'intencionalitat, de certesa, d'advertència que el castellà i, per tant, manté encara el sentit etimològic de moviment (Radatz, 2003: 63). Si més no, exemples com els següents són poc freqüents:

- (5) [?]*Vaig a sortir.*
 (6) [?]*Vaig a muntar un negoci.*

TAULA 2

Valors de la forma analítica en castellà i les seves correspondències en català

Valor	Castellà	Català
<i>Moviment</i>	<i>Voy a trabajar.</i>	<i>Vaig a treballar.</i>
<i>Construcció final</i>	<i>Voy (al mercado) a comprar la cena.</i>	<i>Vaig (al mercat) a comprar el sopar.</i>
<i>Conat</i>	<i>Me iba a levantar cuando sonó la explosión. Justo ahora te iba a llamar.</i>	<i>M'anava a llevar quan va sonar l'explosió. Semblava que anava a plorar.</i>
<i>Incoatiu</i>	<i>Voy a hacer la cena.</i>	<i>Vaig a fer el sopar.</i>
<i>Intenció</i>	<i>Lo que tienes que hacer es ponerte guantes cuando vayas a coger (= pretendas coger) al animal.</i>	<i>El que has de fer és posar-te guants quan vulguis agafar-lo / *quan vagis a agafar-lo.</i>
<i>Immediatesa/certesa</i>	<i>Va a llover / [?]Lloverá. Te vas a caer / [?]Te caerás.</i>	<i>Plourà / *Va a ploure / Sembla que vol ploure. Cauràs / *Vas a caure.</i>
<i>Advertència</i>	<i>No molestes más a tu hermano, no vaya a ser que se enfade.</i>	<i>No molestis més el teu germà, no sigui que s'enfadi / a veure si s'enfadarà / *no vagi a ser que s'enfadi.</i>
<i>Al·locutiu</i>	<i>¿Qué te voy a decir yo que tú no sepas?</i>	<i>Què vols que et digui que ja no sàpigues? / *Què et vaig a dir...</i>
<i>Futur/planificació</i>	<i>Creo que este regalo le va a gustar / gustará mucho.</i>	<i>Crec que aquest regal li agradarà / *va a agradar molt.</i>

Potser la raó del baix rendiment d'aquests valors presents en castellà en *anar a* + INFINITIU, com assenyalava Pérez Saldanya, cal trobar-la en el major esforç articulatori que aquesta estructura representa en determinats contextos vocàlics (*Vaig a escoltar la ràdio vs. Vaig escoltar la ràdio; Va a encendre el llum vs. Va encendre el llum*).

Badia i Margarit: «[...] , però les solucions veritablement genuïnes són les de futur (*us ensenyaré el secret del joc*) o de present amb valor de futur (*us ensenyo el secret del joc*). D'altra banda, quan hi falta el més petit tint de subjectivitat (que és l'única cosa que el podia justificar), el castellanisme hi és més evident i s'imposa de substituir-lo» (Badia i Margarit, 1994: 615).

En castellà, convergeixen la FS (*No se lo diré, no te preocupes*) i la perífrasi *ir a* + INFINITIU (*No se lo voy a decir, no te preocupes*),⁶ cadascuna amb valor prospectiu i, alhora, múltiples valors modals (vegeu la taula 2). Així, existeixen contextos en què el verb *ir* s'ha després de la noció etimològica de moviment i presenta matisos d'intenció, de planificació, de certesa, d'exhortació, d'advertència, etc.; això és, el procés de gramaticalització en castellà està en una fase molt més avançada que el de la construcció *anar a* + INFINITIU del català.

A tall d'exemple, i centrant-nos en la FA, proporcionem el quadre comparatiu de les formes i valors d'aquesta construcció en castellà i català (vegeu la taula 2).

3. LA CONVERGÈNCIA LINGÜÍSTICA

Tots els parlants, conscientment o inconscientment, intenten anivellar les diferències i suplir les mancances d'un sistema lingüístic amb els recursos propis del sistema. Els bilingües actuen de la mateixa manera, però amb la diferència que aquests parlants tenen un altre sistema lingüístic per confrontar les mancances i diferències; és a dir, es traspassen trets d'un codi a l'altre per intentar anivellar les diferències existents entre tots dos sistemes (Weinreich, 1953: 3-5). Per tot això, creiem que les formes de futur constitueixen un espai potencial de transferència.

D'altra banda, el fenomen de la interferència s'ha descrit com el procés mitjançant el qual una llengua A pren o assimila una estructura pròpia de la llengua B, que resulta agramatical⁷ en A perquè es deriva de l'allunyament de les estructures pròpies de la seva norma (Payrató, 1985: 50-51).

Existeixen nombrosos articles al voltant del fenomen de la interferència; breument, d'entre alguns exemples d'aquest fenomen entre castellà i català, tret dels de tipus lèxic, cal citar el *que* expletiu (*¿Que vienes a cenar?*), la influència del sistema binari pronominal en el sistema ternari del castellà (*El niño este no me soporta*), l'ús del verb *ir* en comptes de *venir*, etc. (Vila Pujol, 1996; Casanovas, 2000; Blas Arroyo, 1999, 2010 i 2011; Sinner i Wesch, 2008 —entre d'altres—).

Però, el fenomen que pretenem estudiar en aquesta ocasió no desemboca en cap estructura agramatical, ja que les dues formes existeixen en totes dues llengües, tot i que amb usos i valors diferents. Així doncs, no podem parlar d'un fenomen d'interferència, sinó de convergència, ja que el resultat és totalment gramatical. A diferència de les interferències i els calcs, la convergència actua a partir d'estructures i processos existents ja en l'evolució de la llengua receptora:

6. També s'ha d'assenyalar el present com l'altra forma que convergeix amb la forma morfològica i l'analítica, però no ens hi aturem ja que no forma part d'aquest estudi.

7. El fet que uns reiterin l'agramaticalitat derivada de la incorporació a la llengua A dels elements exportats de la llengua B no ha de confondre'ns, perquè en el procés d'adopció de nous elements se succeeixen diferents fases: des de l'agramaticalitat fins a la gramaticalitat, és a dir, des de la incorporació o adopció fins a la integració en el sistema de la llengua receptora.

Indeed, convergence may not involve any transfer at all: it may simply consist [...] in the selection and favouring of one of two (or more) already existing native-language forms which coincides with the counterpart in the contact language. (Poplack, 1997: 289)

En realitat, en el cas concret de les formes sintètiques i analítiques, no hi hauria pròpiament una transferència de formes del català al castellà (o viceversa), ja que hi ha un punt d'equivalència entre els dos sistemes. Quan un parlant bilingüe té dues alternatives en la L2, per economia lingüística tendirà a emprar la més semblant o més propera a l'única que presenti la L1. Més concretament, escollirà la construcció que tingui un rendiment més alt, és a dir, aquella vàlida en les dues llengües en joc (Payrató, 1985: 30-31). Així doncs, presumim que un parlant amb llengua inicial catalana tendirà a utilitzar d'una manera més profusa la FS que la FA en contextos prospectius, ja que la FA en català no s'utilitza amb aquest valor de futur.

4. METODOLOGIA DE L'ESTUDI

4.1. *El projecte RESOL*

Les dades d'aquest estudi provenen del projecte sociolingüístic RESOL, que es va iniciar al final de l'any 2006 amb l'objectiu d'analitzar l'evolució dels usos lingüístics, les actituds i els coneixements lingüístics de l'alumnat dels territoris de llengua catalana en el seu pas de primària a secundària. En concret, en aquesta ocasió ens valdrem de les dades dels municipis de Manlleu i Mataró, tot i que RESOL inclou també dades de Sabadell, Sant Just Desvern, Sant Joan Despí, Balaguer i Vic; zones limítrofes, Aragó catalanòfon (comarques del Baix Cinca i la Llitera), i Mallorca (Inca i Palma). El projecte es va dissenyar en tres onades de treball de camp, però per a aquest estudi ens valdrem de les dades recollides en la primera onada, que corresponen a proves realitzades a alumnes en el seu últim any d'ensenyament primari (6è grau) i que es van dur a terme durant el curs 2006-2007.⁸

4.2. *Recollida de dades*

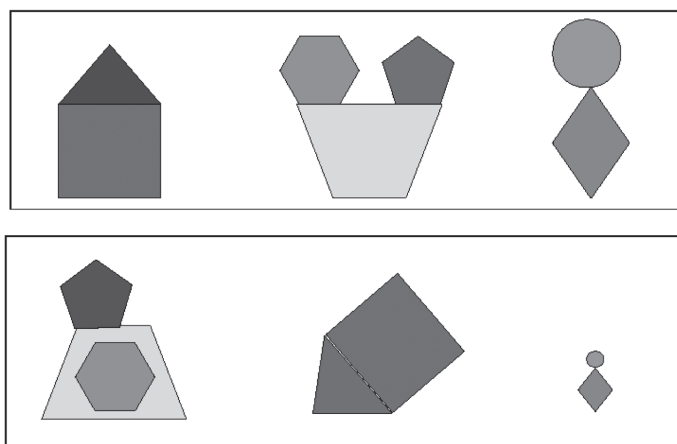
A continuació descrivim les proves que va dissenyar l'equip de RESOL per a l'anàlisi de la competència oral dels informants, ja que són aquestes proves les que constitueixen el corpus del qual partim per a l'anàlisi de les FS i FA. Concretament, els informants havien de realitzar dues proves de competència lingüística, la primera

8. En total, l'estudi longitudinal té dades de tres onades diferents: 6è de primària, 1r i 4t d'ESO, que es van recollir en els cursos acadèmics d'entre 2006 i 2012. Per a informació més concreta sobre la metodologia i disseny del projecte RESOL, vegeu Bretxa i Vila (2012).

enfocada a analitzar les habilitats cognitivoacadèmiques i la segona de base més interactiva i interpersonal. Aquests dos exercicis es feien en català i castellà per tal d'obtenir resultats comparables en les dues llengües.

La primera prova de competència, descontextualitzada i formal (d'uns tres minuts de duració), tenia com a objectiu específic que l'alumne mostrés la competència acadèmica adquirida durant la primària. Per això, es demanava a l'informant que descrivís exhaustivament les figures de la imatge 1 i posteriorment que fos capaç de dir els canvis que s'haurien de fer perquè les figures de la fila inferior fossin igual a les superiors.

FIGURA 1
Prova acadèmica

FONT: RESOL.

Pel que fa a la prova conversacional, contextualitzada i informal (d'uns quinze minuts de duració), se simulava una situació de compravenda: l'entrevistadora (ENT.) assumia el paper d'una compradora que volia un animal perquè era l'aniversari d'un familiar, i demanava a l'entrevistat orientació per triar el més adequat a l'edat i a les característiques del destinatari, així com consells per cuidar-lo. En aquest cas, simulant una situació al més real possible, en un context versemblant per a l'informant i proper a la vida diària, es pretenia que l'informant convencés l'entrevistadora i li acabés venent algun dels cinc animals disponibles (vegeu les figures 2 i 3).

A partir de la informació sobre l'animal que es proporcionava amb les fitxes (mides, preu, complements i aliment), l'entrevistadora formulava un seguit de preguntes a l'informant de manera que proporcionés més informació de la que hi havia a la fitxa. En el nostre cas concret, són preguntes rellevants sobre les mides actuals de l'animal i el que podria arribar a mesurar. Per exemple:

FIGURES 2 I 3
Prova conversacional

FONT: RESOL.

(7) ENT.: ¿Y en un par de años...?

M0725PEI: Supongo que *crecerá*, pero no sé hasta qué punto.

L0006PEI: Pue(s) esta mosc- esta depende cómo te la compres. Si te la compras ya grande, no se *hará* grande, pero...

(8) ENT.: Vale ¿pero no se escapa?

M0051PEI: Sí, pero si lo pones en la en la pecera, no se *escapará*.

(9) ENT.: ¿Y cómo se lo pones [el murciélago para comer], así entero o vivo o cómo?

L0017PEI: No, vivo no, muerto y... entero no sé, porque no sé la hambre que *van a tener* ni... depende.

4.3. *Participants*

Per a aquest estudi, partim d'una mostra d'escolars constituïda per noranta-quatre informants, d'11-12 anys, de dos municipis de Catalunya: Mataró (cinquanta-vuit) i Manlleu (trenta-sis). A més a més, ens centrem en l'anàlisi de les dades recollides en la primera onada del projecte, el treball de camp de la qual es va dur a terme durant el curs 2006-2007, moment en què els informants cursaven 6è de primària.

Una altra de les variables independents rellevants en la configuració de la mostra (i en l'anàlisi de resultats posterior) és la titularitat de l'escola. A Mataró, les escoles que formen part de l'estudi són sis (tres de concertades i tres de públiques); i a Manlleu, són quatre (dues de públiques i dues de concertades).⁹

9. A Mataró hi ha vint-i-vuit escoles de primària (quinze de públiques i tretze de concertades). A Manlleu hi ha cinc centres de primària (tres de públics i dos de concertats), però un dels públics només ofereix escolarització fins a 5è curs.

Cal tenir en compte, però, que tot i que totes dues mostres partien de seixanta informants (i cal tenir present les pèrdues d'informants pròpies dels estudis panel), per a aquest estudi s'han deixat de banda vint individus de Manlleu perquè tenien l'amazic com a L1. Segons la llengua inicial, els informants —trenta-nou dels quals són homes (36,6 %) i cinquanta-cinc, dones (51,7 %)— es distribueixen de la manera següent:

TAULA 3
*Distribució dels informants segons llengua inicial declarada*¹⁰

		Municipi		Total
		Manlleu	Mataró	
Llengua inicial	<i>català</i>	50 % (18)	31 % (18)	38,3 % (36)
	<i>castellà</i>	36,1 % (13)	60,3 % (35)	51,1 % (48)
	<i>català i castellà</i>	13,9 % (5)	8,6 % (5)	10,6 % (10)
<i>Total</i>		36	58	94

FONT: RESOL.

La diferència en les dades declarades pels informants de les dues poblacions és rellevant, sobretot a l'hora de respondre a la qüestió de la relació entre la llengua inicial i la producció de FS i FA. La distribució de la població del municipi en tres grups lingüístics és rellevant, no només per conèixer la composició sociolingüística de Mataró i de Manlleu, sinó també per explicar la distribució de la FS i la FA a partir d'aquesta variable, com veurem en l'apartat 5.

4.4. *El corpus oral i el tractament de les dades*

Un cop dutes a terme les proves de competència oral en català i en castellà als més de noranta informants de Mataró i Manlleu, s'han obtingut aproximadament unes

10. El volum de població d'aquests dos municipis segons l'Idescat (2011) és de 123.868 habitants a Mataró i de 20.445 habitants a Manlleu. Tot i això, en l'inici de la recollida de dades (2006) les xifres eren 118.748 habitants i 19.979 habitants, respectivament. Segons les dades de l'*Enquesta de consum i pràctiques culturals 2006* (Idescat, 2008), a Mataró només un 29 % dels mataronins té el català com a llengua primera, mentre que un 56,9 % té el castellà i un 12,2 %, una altra llengua. A la comarca d'Osona en general, veiem que la situació és la inversa: només un 24,35 % té el castellà com a llengua primera, mentre que gairebé un 58 % de la població té el català, el 6,76 % totes dues llengües i l'11,05 % una altra llengua. Si ho comparem amb el conjunt de Catalunya, observem que la situació del català a la comarca d'Osona té una posició majoritària / més forta que a Mataró, on el predomini de parlants amb llengua primera castellana és superior, fins i tot, a la mitjana de Catalunya.

quaranta hores de gravació, de les quals surt la mostra de llengua oral en castellà de la primera onada.¹¹

La manera com s'ha procedit per obtenir un corpus transcrit de llengua oral ha estat mitjançant la transcripció dels fragments que contenen FS o FA. Així doncs, s'ha creat una base de dades en un full de càlcul Excel que conté bàsicament informació lingüística relativa a les diferents ocurrencies de FS i FA (valor, forma, mode, persona...), i també s'hi han introduït dades sobre el perfil de l'informant (data de naixement, sexe, L1), sobre l'entrevista (data, duració) i sobre l'escola (nom, tipologia, barri on s'ubica). Posteriorment, aquestes dades s'han codificat de tal manera que fossin analitzables mitjançant els paquets estadístics PASW17.

A la taula 4 oferim un quadre amb tots els valors que hem documentat en el corpus, a part del de futur:

TAULA 4
Distribució del total de les ocurrencies segons valor

	Valor								Total
	Futur	Probabilitat	Constr. final	Incoatiu	Intenció	Advertència	Certesa	Altres ¹²	
<i>Forma sintètica</i>	239	6	0	1	0	0	0	0	246
<i>Forma analítica</i>	41	0	28	5	4	2	1	7	88

Aquesta taula ens mostra valors temporals, aspectuals i modals propis d'aquestes formes en castellà i que s'han documentat en el corpus. Cal tenir en compte, però, que s'han suprimit aquelles construccions amb *ir* o *irse* que no estan conjugades en futur simple o que no constitueixen una FA, ja que el verb va seguit d'un locatiu i expressen moviment: *van a la calle, ir al colegio, vas de visita al veterinario...*

Concretament, observem com la FS té com a valors prototípics el futur (10) i la probabilitat (11), i un cas anecdòtic d'incoatiu (12). A tall d'exemple:

(10) L0058PEI: Ahora [la serpiente] está en oferta pero mañana ya *valdrá* más. Ahora vale 10, mañana ya *valdrá* 500.

(11) ENT.: ¿Y son muy caros [los ratones]? Porque claro...

M0283PEI: Un ratón *valdrá* 12 € o así.

(12) L0027PEI: Vale, pues, no sé, *comenzaremos* por el primer animal.

11. En català, les hores són també quaranta aproximadament. Pel que fa a la segona i tercera onades, les xifres són paral·leles, ja que les proves aplicades no han variat any rere any.

12. En la columna «Altres» hi hem agrupat locucions i fórmules fixes com: «a ver... yo creo que... no sé a ver...». Així mateix, no s'hi inclouen els valors de conat ni al·locutiu, ja que en el nostre corpus no se n'ha documentat cap ocurrencia.

Pel que fa a la FA, els valors modals es multipliquen. Deixant de banda la construcció final (13) (pròxima encara al valor etimològic de moviment) i el valor de futur (14), cal destacar els valors d'intenció (15), incoatiu (16), d'advertència (17) i de certesa (18).

(13) L0008PEI: Por ejemplo, si tu lo acostumbras a *ir a pasear a un prado*, siempre a ese prado...

(14) ENT.: ¿Y lo puedo dejar en una habitación que vuele [el búho] y luego lo cojo?

L0012PEI: No, porque... bueno, cuando está acostumbrado, a mejor sí, pero si no d'esto... no *va a volver*, no *lo vas a poder coger*.

ENT.: ¿No?

L0012PEI: Porque *se va a colgar* en las cortinas y no va, no *lo vas a poder coger*.

(15) ENT.: ¿Y [la ardilla] siempre ha de estar allí, no puede salir?

M0065PEI: No, sí, sí que puede salir, pero también como... una terracita... porque *si va a salir* y está por la casa no sé, *se va a asustar* un poco porque ellas están acostumbradas al bosque.

(16) M0737PEI: Porque una serpiente para que... porque cada equits tiempo renova la piel, entonces cuando tú *vas a renovar* [estar a punto de / disponerse a] la piel eh lo que hace la serpiente para que no se sienta fría...

(17) M0093PEI: Sí, sí, lo puedes sacar, pero con cuidado porque las ardillas saltan mucho y no *vaya a ser* que se te escape.

(18) L0018PEI: Por la noche, no te *va a dejar* dormir [el búho].

ENT.: ¿Por qué?

L0018PEI: Porque chilla mucho.

5. ANÀLISI DELS RESULTATS

En les més de quaranta hores de gravació, hem comptabilitzat en el nostre corpus un total de 334 formes sintètiques i analítiques, sense discriminació de valors.

TAULA 5
Distribució del total de les ocurrences segons FS i FA

	Freqüència	%
Forma sintètica	246	73,65
Forma analítica	88	26,35
Total	334	100

Veiem, doncs, a primer cop d'ull, l'ús majoritari de la FS, en general; tendència contrària a la del castellà general que es mostrava a la taula 1. Malgrat això, cal endinsar-se en les dades i analitzar els resultats de creuar les dues variables dependents amb les independents.

En primer lloc, s'observa una relació significativa entre sexe i formes sintètica i analítica. Concretament, es fa palesa la preferència de les dones per la FA. Tot i que la

producció de FS és més o menys proporcional (52,8 % dels homes davant un 47,2 % de les dones), sembla que són les dones les que s'inclinen per l'ús de la FA (64 %). Es pot dir, per tant, que opten per la variable més innovadora.

TAULA 6
Distribució del total de les ocurrences segons sexe

	Sexe		Total
	Home	Dona	
<i>Forma sintètica</i>	130 52,8 %	116 47,2 %	246 100 %
<i>Forma analítica</i>	31 35,2 %	57 64,8 %	88 100 %
<i>Total</i>	161 48,2 %	173 51,8 %	334 100 %

$\chi^2 p = 0,005$.

En segon lloc, si ens aturem en la relació entre la llengua inicial declarada pels informants i la distribució de les dues formes, observem que els parlants amb el català com a L1 utilitzen en un 83 % la FS. Els castellanoparlants, tot i utilitzar molt més la FS que la FA (en contra de la tendència general del castellà que hem vist a la taula 1), la utilitzen en un 67 %, relativament menys que els catalanoparlants. En canvi, la FA és emprada en un 16 % pels que tenen el català com a L1 i el doble pels parlants que tenen el castellà com a L1.

Els informants que declaren tenir totes dues llengües com a inicials, podríem dir que se situen entre els dos altres grups lingüístics, ja que tres quartes parts de les seves produccions són amb FS i només una quarta part mitjançant la FA.

TAULA 7
Distribució del total de les ocurrences segons llengua inicial declarada

		<i>Forma sintètica</i>	<i>Forma analítica</i>	<i>Total</i>
<i>Llengua inicial</i>	<i>castellà</i>	125 67,2 %	61 32,8 %	186 100 %
	<i>català</i>	99 83,2 %	20 16,8 %	119 100 %
	<i>bilingüe</i>	22 75,9 %	7 24,1 %	29 100 %
<i>Total</i>		246 73,7 %	88 26,3 %	334 100 %

$\chi^2 p = 0,008$.

En darrer lloc, és interessant observar la distribució de les formes segons el municipi. Comparativament, a Manlleu hi ha un ús més elevat que a Mataró de la FA. Tot i aquesta dada, la relació no és significativa.

TAULA 8
Distribució del total de les ocurrences segons municipi

		Forma		Total
		Forma sintètica	Forma analítica	
Municipi	Mataró	155 76,7 %	47 23,3 %	202 100 %
	Manlleu	91 68,9 %	41 31,1 %	132 100 %
Total		246 73,7 %	88 26,3 %	334 100 %

$\chi^2 p = 0,125$.

Caldrà veure amb detall, però, quin grup lingüístic produeix cadascuna de les formes i amb quins valors.

Fins ara s'ha descrit la distribució de les formes sense discriminar valors. En l'apartat següent oferim una descripció dels resultats segons els matisos modals que adquireix cada forma i la relació amb les variables independents utilitzades abans.

5.1. *Les formes sintètica i analítica amb valor de futur*

Deixant de banda els valors modals i centrant-nos en el valor prospectiu exclusivament (280 ocurrences), les dades ens mostren que la FS s'utilitza en un 85,4 % i la FA en només un 14,6 % dels casos. Si a més a més controlem la variable L1, les dades revelen una clara preferència per la FS per part dels catalanoparlants i bilingües per expressar la futuritat, tot i que els castellanoparlants també l'utilitzen en un percentatge força elevat. Pel que fa a la FA, els parlants amb el català com a L1 o bilingües l'usen només en un 8 % dels casos i els castellanoparlants en doblen l'ús.

TAULA 9
Distribució de les formes amb valor de futur segons L1

	Llengua inicial			Total
	castellà	català	bilingüe	
Forma sintètica	119 79,9 %	98 91,6 %	22 91,7 %	239 85,4 %
Forma analítica	30 20,1 %	9 8,4 %	2 8,3 %	41 14,6 %
Total	149 100 %	107 100 %	24 100 %	280 100 %

$\chi^2 p = 0,021$.

Endinsant-nos una mica més en les dades, si controlem la relació amb la variable municipi, observem que les dades corroboren la hipòtesi de partida pel que fa a la relació entre l'ús d'una determinada forma i la llengua inicial: aquells individus que tenen el català com a L1 utilitzen en major grau la FS. Però també és cert que els informants que declaren tenir el castellà com a L1 també fan un ús molt profús d'aquesta forma per expressar esdeveniments futurs. Per contra, la FA s'utilitza al voltant del 20 % dels casos en tots dos municipis.

TAULA 10
Distribució de les formes amb valor de futur segons L1 i per municipi

<i>Municipi</i>	<i>Mataró</i>			<i>Total</i>	<i>Manlleu</i>			<i>Total</i>
	<i>Llengua inicial</i>	<i>castellà</i>	<i>català</i>		<i>bilingüe</i>	<i>castellà</i>	<i>català</i>	
<i>Forma sintètica</i>	86 81,1 %	51 86,4 %	14 93,3 %	151 83,9 %	33 76,7 %	47 97,9 %	8 88,9 %	88 88 %
<i>Forma analítica</i>	20 18,9 %	8 13,6 %	1 6,7 %	29 16,1 %	10 23,3 %	1 2,1 %	1 11,1 %	12 12 %
<i>Total</i>	106 100 %	59 100 %	15 100 %	180 100 %	43 100 %	48 100 %	9 100 %	100 100 %

Mataró $\chi^2 p = 0,393$; Manlleu $\chi^2 p = 0,008$.

Aquesta taula ens mostra que les diferències entre els catalanoparlants, castellano-parlants i bilingües només són significatives a Manlleu. És a dir, en aquest darrer municipi, els catalanoparlants fan servir molt més la FS que no pas els altres dos grups, mentre que a Mataró els tres grups la fan servir d'una manera equitativa, tot i que, en general, l'ús de la forma sintètica és alt en tots dos municipis.

5.2. *La forma analítica amb valor modal*

Si analitzem ara les ocurrencies amb valor modal exclusivament (47 ocurrencies),¹³ hem de centrar-nos en la FA, ja que la FS només presenta el valor de probabilitat propi de la FS. En primer lloc, és rellevant subratllar que la construcció que predomina (28 ocurrencies) és la que té valor final, que és també un dels valors de la forma perifràstica en català (vegeu de nou la taula 2). Aquests resultats corroboren la hipòtesi que els informants amb el català com a L1, davant dues possibilitats, s'inclinen per utilitzar la que ja preveu el sistema lingüístic de la seva llengua inicial.

En segon lloc, la forma més recurrent, però a molta distància, és el valor incoatiu (5 ocurrencies), també possible en català, tal com assenyalàvem a l'inici de l'article.¹⁴

13. Com abans, no s'inclouen les locucions ni el valor de moviment etimològic.

14. El baix índex d'ocurrencies fa que els resultats no siguin significatius ($p = 0,592$), per tant serà necessari contrastar aquestes dades amb les onades del projecte següents per tal de corroborar els resultats obtinguts en aquest estudi.

A partir de la llengua inicial, els resultats mostren que els tres grups lingüístics fan servir la FA per expressar valors modals, però en major percentatge aquells qui tenen el castellà com a L1.

TAULA 11
Distribució de la FA amb valor modal segons L1

	<i>Llengua inicial</i>			<i>Total</i>
	<i>castellà</i>	<i>català</i>	<i>bilingüe</i>	
<i>FA amb valor modal</i>	31 66 %	11 23,4 %	5 10,6 %	47 100 %

Per municipis, observem que són els informants de Manlleu els qui utilitzen majoritàriament la FA amb valor modal (61,7 %). Però en aquesta població tornen a ser els castellanoparlants els qui empren en un 65,5 % aquesta construcció amb aquest valor. Si en les taules anteriors alguns usos dels bilingües se situaven entre els resultats dels parlants amb el castellà com a L1 i els dels parlants amb el català com a L1, pel que fa als valors modals, observem que se situen per sota dels informants amb el català com a llengua inicial. Igualment, caldrà esperar a veure l'anàlisi de les onades posteriors per justificar aquesta tendència, ja que les dades actuals no permeten donar una explicació ferma.

En definitiva, les dades (relacionades amb les variables L1 i municipi) mostren que en general aquells informants que declaren tenir el català com a llengua inicial fan un ús majoritari de la FS, i que aquest mateix grup, quan utilitza la FA, l'usa amb valors existents en català (construcció final i valor incoatiu), no pas amb valors modals, usos gairebé inexistents en el corpus obtingut. Els que tenen el castellà com a L1 fan un ús força alt de la FS per expressar tots els valors, però és destacable l'alta presència de la FA en comparació dels altres dos grups lingüístics. Tot i això, és justament la tendència contrària a la resta de zones castellanoparlants (peninsulars o hispanoamericanes).

TAULA 12
Distribució de la FA amb valor modal segons L1 i per municipi

		<i>Llengua inicial</i>			<i>Total</i>
		<i>castellà</i>	<i>català</i>	<i>bilingüe</i>	
<i>Municipi</i>	<i>Mataró</i>	12 66,7 %	4 22,2 %	2 11,1 %	18 100 %
	<i>Manlleu</i>	19 65,5 %	7 24,1 %	3 10,3 %	29 100 %
<i>Total</i>		31 66 %	11 23,4 %	5 10,6 %	47 100 %

$\chi^2 p = 0,987$.

6. CONCLUSIONS

Fins aquí s'ha intentat mostrar de quina manera s'utilitzen les formes sintètica i analítica a Catalunya. A partir de les dades obtingudes mitjançant les proves de competència oral del projecte RESOL, realitzades a més de noranta informants, s'ha pogut mostrar com la FS predomina en contextos en què en català no és possible utilitzar la construcció perifràstica, principalment aquells casos amb valor de futur.

Si recuperem les preguntes de què partiem —l'ús de la FS i la FA a Catalunya segueix la tendència general del castellà? I l'ús particular d'aquestes formes té cap relació amb la L1 o el municipi dels informants?—, les dades de què disposem i que s'han intentat presentar al llarg d'aquestes pàgines ens permeten dir, en primer lloc, que a Catalunya hi ha un ús particular de la FS i la FA contrari a l'evolució del castellà general. En segon lloc, la relació entre l'ús d'aquestes formes i la L1 dels informants sembla validar la hipòtesi que la llengua inicial condiona de manera significativa l'ús d'una determinada forma, en aquest cas l'ús majoritari de la FS. A més a més, aquesta relació es veu també condicionada pel municipi, tot i que no de manera tan significativa. Així doncs, el contacte amb el català influeix en l'ús de les formes prospectives en la varietat de castellà que es parla a Catalunya. Aquesta influència es materialitza en un major ús de la FS en aquesta varietat del castellà —en detriment de la FA— en contextos en què la FA té valor modal.

Malgrat aquest fet, no estem davant d'un fenomen d'interferència lingüística, sinó de convergència, ja que totes dues formes existeixen en català, com hem explicat línies més amunt, però els parlants amb el català com a L1 i el castellà com a L2, davant de dues possibilitats en la L2, tendeixen a utilitzar la més propera a la seva llengua primera. Alhora, els parlants de Catalunya amb el castellà com a L1 no segueixen la tendència general del castellà, en què la substitució de la FS per la FA és ja un fet constatat. Així mateix, la FA ha desenvolupat uns valors modals amb matisos d'intencionalitat, advertència, certesa, replicació, al·locució, exhortació, etc., gairebé anecdòtics en els informants analitzats. Per tot això, possiblement, aquest fenomen de convergència està afectant el procés de gramaticalització de la FA en el castellà parlat a Catalunya de manera que retarda l'aparició de nous matisos modals com passa en la resta de varietats de castellà.

Si bé aquestes són les conclusions a què podem arribar a partir de l'anàlisi de les dades de la primera onada del projecte RESOL, creiem que la resta del corpus oral ens permetrà arribar a conclusions més fermes sobre aquesta qüestió, i comprovar si certament podem parlar del fre en el procés de gramaticalització de la FA com una característica pròpia del castellà parlat a Catalunya.

7. AGRAÏMENTS

Aquest article ha estat possible gràcies al suport del projecte *Resocialització lingüística a la secundària* (FFI2009-09968) del Ministeri de Ciència i Innovació, i del

Grup d'Estudi de la Variació, grup consolidat de recerca reconegut per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 521). Agraïeix sincerament tots els comentaris, crítiques i temps que hi han dedicat Xavier Tenorio, F. Xavier Vila, Llorenç Comajoan i Montserrat Sendra.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ALMEIDA, Manuel; DÍAZ, Marina (1998). «Aspectos sociolingüísticos de un cambio gramatical: la expresión de futuro». *Estudios Filológicos*, núm. 33, p. 7-22.
- BADIA I MARGARIT, Antoni (1994). *Gramàtica de la llengua catalana: Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BAUHR, Gerhard (1989). *El futuro en -ré e IR A + infinitivo en español peninsular moderno*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- BLAS ARROYO, José Luis (1999). «La gramática de la determinación en español y catalán: puntos de coincidencia y de conflicto estructural para la desambiguación de los fenómenos de contacto de lenguas». *Moenia*, núm. 5, p. 413-435.
- (2005). *Sociolingüística del español*. Madrid: Cátedra.
- (2010). «Confluencia de normas sociolingüísticas en un hecho de variación sintáctica: factores sociales en la selección de la variante deber de + infinitivo (vs. deber) en un corpus de español peninsular». *Hispania*, vol. 93, núm. 4, p. 624-649.
- (2011). «Deber (de) + infinitivo: ¿un caso de variación libre en español? Factores condicionantes en un fenómeno de alternancia sintáctica». *Revista de Filología Española*, vol. 91, núm. 1, p. 9-42.
- BRETXA, Vanessa; VILA I MORENO, Francesc Xavier (2012). «Els canvis sociolingüístics en el pas de primària a secundària: el projecte RESOL a la ciutat de Mataró». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 22, p. 93-118.
- BYBEE, Joan; PERKINS, Revere; PAGLIUCA, William (1994). *The evolution of grammar*. Chicago: Chicago University Press.
- CASANOVAS CATALÀ, Montserrat (2000). «“No cale que vengas porque hoy plegaré tarde”. Mecanismos de adaptación léxica en el español de los catalanohablantes». *Analecta Malacitana*, vol. 23, núm. 2, p. 697-709.
- COMPANY COMPANY, Concepción (dir.) (2006). *Sintaxis histórica de la lengua española*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- GÓMEZ MANZANO, Pilar (1988). «La expresión de futuro absoluto en el español hablado en Madrid y en México». *Anuario de Letras*, vol. 26, p. 67-86.
- IDESCAT (2008). *Enquesta de consum i pràctiques culturals 2006*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació.
- ILLAMOLA, Cristina (2008). «La expresión de futuro en el español de Cataluña. Un posible caso de confluencia lingüística». A: *Discurso y sociedad II: Nuevas contribuciones al estudio de la lengua en un contexto social*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, p. 485-492.
- MEDINA LÓPEZ, Javier (1997). *Lenguas en contacto*. Madrid: Arco/Libros.
- MEILLET, Antoine (1921). *Linguistique historique et linguistique générale*. París: Champion.

- MELIS, Chantal (2006). «Verbos de movimiento. La formación de los futuros perifrásticos». A: COMPANY COMPANY, Concepción (dir.). A: *Sintaxis histórica de la lengua española: Primera parte: la frase verbal*. Vol. 2. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, p. 875-968.
- MIRÓ, Ramona; PINEDA, Miguel Ángel de (1990). «Perífrasis de infinitivo en el habla urbana de Sevilla». A: PALET, M. Teresa (ed.). *Sociolingüística andaluza 5: Habla de Sevilla y hablas americanas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, p. 59-83.
- PAYRATÓ GIMÉNEZ, Lluís (1985). *La interferència lingüística: Comentaris i exemples català-castellà*. Barcelona: Curial.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1998). *Del llatí al català: Morfosintaxi verbal històrica*. València: Universitat de València.
- POPLACK, Shana (1997). «The social linguistic dynamics of apparent convergence». A: GUY, G.; FEAGIN, C.; SCHIFFRIN, D.; BAUGH, J. (ed.). *Towards a social science of language*. Vol. II. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamins, p. 285-309.
- RADATZ, Hans-Ingo (2003). «La perífrasis <vado + infinitivo> en castellano, francés y catalán: por la misma senda – pero a paso distinto». A: PUSCH, Claus D.; WESCH, Andreas (ed.). *Verbalperiphrasen in den (ibero-)romanischen Sprachen = Perífrasis verbals en les llengües (ibero-)romàniques = Perífrasis verbales en las lenguas (ibero-)románicas*. Hamburg: Buske, p. 61-75.
- RAMÍREZ PARRA, María José; BLAS ARROYO, José Luis (2000). «La expresión variable de la futuridad en el español castellanense». A: *V Jornadas de Fomento de la Investigación*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, p. 15-25. Disponible en línia a: <<http://www.uji.es/bin/publ/edicions/jfi6/expresio.pdf>> [Consulta: 2 maig 2012].
- SAPIR, Edward (1921). *Language: An introduction to the study of speech*. Nova York: Harcourt. [Traducció espanyola: *El lenguaje: Introducción al estudio del habla*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1954]
- SEDANO, Mercedes (2006). «Importancia de los datos cuantitativos en el estudio de las expresiones de futuro». *Revista Signos*, vol. 39, núm. 61, p. 283-296.
- SINNER, Carsten; WESCH, Andreas (coord.) (2008). *El castellano en las tierras de habla catalana*. Madrid: Iberoamericana.
- TROYA DÉNIZ, Magnolia (1998). *Perífrasis verbales de infinitivo en la norma lingüística culta de Las Palmas de Gran Canaria*. Madrid: Real Academia Española.
- VILA PUJOL, M. Rosa (1996). «Consideraciones acerca de la interferencia del catalán en el español de Barcelona». A: BRIZ, A.; GÓMEZ, J.; MARTÍNEZ, M. J.; GRUPO VAL.ES.CO (ed.). *Pragmática y gramática del español hablado: (Actas del II Simposio sobre Análisis del Discurso Oral)*. València: Pórtico, p. 269-279.
- WEINREICH, Uriel (1953). *Languages in contact*. Nova York: Linguistic Circle. [Traducció catalana: *Llengües en contacte*. Barcelona: Bromera, 1996]